

Fond za humanitarno pravo

POD LUPOM br. 6
avgust 1993.

KOSOVSKI ALBANCI

Policijska represija i diskriminacija

Uloga vlasti Srbije u obrazovanju i vaspitanju na Kosovu

U periodu od septembra 1990. do jula 1991. godine vlasti Republike Srbije donele su veći broj odluka i zakona o racionalizaciji školske mreže i uspostavljanju jedinstvenog obrazovnog sistema u Republici Srbiji.

Na osnovu takvih mera tokom školske 1990/1991. na Kosovu su zatvorene dve osnovne škole u opštini Peć, srednje škole u Vučitrnu, Podujevu i Lipljanu, odeljenja srednjih škola na albanskom jeziku u Obiliću, Kosovu Polju, Zvečanu, Kijevu i Žegri i više odseka i fakulteta na Univerzitetu. U vezi sa upisom u srednje škole Skupština Srbije je 1. juna 1991. godine objavila konkurs kojim je ograničila upis učenika na albanskom jeziku: među 36.000 učenika koji su završili osnovnu školu samo je njih 10.250 moglo upisati neku od srednjih škola. Ovim konkursom je za nastavu na srpskom jeziku predviđeno 800 mesta preko broja učenika koji su završavali osnovnu školu.

U ime jedinstvenog obrazovnog programa suspendovan je Prosvetni zavod Kosova, Zavod za izdavanje udžbenika i prateće školske, obrazovne i naučne institucije. Zbog neprihvatanja "jedinstvenih udžbenika" otpušteno je i ostalo bez plata više od 18.000 nastavnika i zaposlenih u školama i fakultetima na albanskom jeziku. Iz istih razloga uvedene su prinudne mere u 139 osnovnih škola, sedam predškolskih ustanova i u svim institucijama kulture.

Odluke i politika Skupštine i Vlade Republike Srbije primenjeni su i u specijalnim školama: 34 nastavnika albanske nacionalnosti otpušteno je iz škole za gluvonemu decu u Prizrenu, navodno zato što ne primenjuju nastavne planove Republike Srbije, iako je program za gluvonemu decu napravljen u Beogradu.

Ovakva politika vlasti Republike Srbije prihvaćena je od strane kosovskih Srba i pripadnika srpske nacionalne zajednice u Srbiji kao uspostavljanje pravne države na celoj teritoriji Srbije. Javno se usprotivila samo manja grupa beogradskih intelektualaca. Zajedno sa grupom prištinskih intelektualaca uputili su 26. jula 1991. godine Skupštini Srbije protest protiv odluka i politike kojima se oduzima pravo albanskom stanovništvu da autonomno odlučuje o svim pitanjima iz oblasti prosvete i obrazovanja, posebno protiv zatvaranja škola, otpuštanja nastavnika i ograničavanja upisa u srednje škole na albanskom jeziku.

Otvaranje škola u privatnim kućama

Oko 250.000 učenika u nastavi na albanskom jeziku završilo je školsku 1990/1991. prema programu ukinotog Prosvetnog zavoda Kosova. Kada su vlasti Republike Srbije uslovile upis u sledeći razred polaganjem dodatnih predmeta prema programu Prosvetnog zavoda Srbije na Kosovu su otvorene albanske škole u privatnim kućama.

Fond za humanitarno pravo

Prema podacima koje iznose Redžep Osmani (predsednik Saveza nastavnika Albanaca "Naim Frašeri") i Halim Hiseni (direktor ukinotog Pedagoškog zavoda Kosova) u školskoj 1992/1993. godini 274.280 učenika je pohađalo osnovne, a 63.340 srednje škole.

Polijsko nasilje u albanskim školama

Prema podacima kojima raspolažu albanski prosvetari srpska policija je povodom ovogodišnjeg junskog upisa u prvi razred srednje škole izvršila prepad na škole u kojima se nastava odvija na albanskom jeziku: izvršeno je 25 pretresa u školama i školskim institucijama, silom je oduzeto 1.200 svedočanstava, 20 pečata, 296 dnevnika, a informativne razgovore je prošlo 25 direktora osnovnih i srednjih škola, tri nastavnika i četiri sekretara škola. Četvorici direktora i jednom nastavniku nanete su teške telesne povrede.

Na osnovu istraživanja koje je sproveo Fond za humanitarno pravo u drugoj polovini juna 1993. ima indicija da organi Republike Srbije, nakon ukidanja kosovskog obrazovnog i vaspitnog sistema, praktikuju različite vrste pritiska i nasilja prema svima koji učestvuju ili podržavaju autonomno albansko školstvo i vaspitanje.

Zbog rada u navodno ilegalnoj školi direktor jedne od 11 srednjih škola u Prištini u kojima se nastav odvija na albanskom jeziku četiri puta je hapšen. Poslednji put 18. juna 1993.godine.

Nalazio se na sastanku direktora srednjih škola u Pedagoškom zavodu Kosova kada je u salu ušlo nekoliko inspektora Službe državne bezbednosti zahtevajući od prisutnih da pokažu lična dokumenta. Kada su inspektori pokupili školsku dokumentaciju uniformisani policajci su naredili sekretaru za prosvetu srednjeg obrazovanja u Prištini i potpredsedniku albanskog udruženja nastavnika da krenu s njima. Tom prilikom pendrecima su udarali profesora koji važi za jednog od najuglednijih albanskih prosvetnih radnika.

O svom iskustvu sa srpskom policijom direktor ove škole kaže:

"Od 13 do 21 čas ispitivalo me je nekoliko inspektora u vezi sa školom i tučom ispred škole koja se dogodila početkom novembra 1991. godine. Tukli su me i nogama, a najgore od svega je bilo kada sam morao da se izujem, podignem noge na stolicu i da trpim da me udaraju pendrecima po tabanima. Povremeno bi mi strpali noge u hladnu vodu, a onda nastavljali da udaraju. Na kraju su me prisilili da uzmem bombu koju su doneli i da je bacim na pod. Bila je to školska bomba. Pustili su me s rečima da ću 'pravu' policiju tek upoznati ako otkrijem da su me tukli. Lekar koji me je pregledao utvrdio je kontuziju ekstremiteta i povrede na glavi. Vrlo otvoreno mi je rekao da bi mi se moglo dogoditi da trajno izgubim sluh na desnom uhu."

Prema svedočenju direktora škole policija je sutradan ponovo došla u školu. Odneli su dnevnik i preostalu dokumentaciju, a njega su nastavili da ispituju o albanskom školstvu. Utisak ovog direktora je da policiju najviše nervira njegova odlučnost da nastavi da radi u školi. Duboko veruje da ga neće ostaviti na miru.

Fond za humanitarno pravo

Istog dana inspektori srpske policije upali su u kuću porodice A. u prištinskom naselju Vranjevac, u kojoj je smeštena srednja škola sa 1.688 učenika. Tražili su od nastavnika da im predaju školsku dokumentaciju, a kada su ovi odbili upali su u učionice i naočigled učenika i nastavnika odnosili dnevnike.

Ova porodica je 1. novembra 1991. godine ustupila svoju kuću u Vranjercu Ekonomskoj školi. Nekoliko dana pre početka školske godine u dvorište njihove kuće upala je grupa od pedesetak policajaca, izvršila pretres i odvela sedam muškaraca, rođaka i komšija, na informativni razgovor. Dvojicu su pretukli u policijskoj stanici. Jedan od privedenih je nakon toga pobeo u inostranstvo.

Kada je škola počela sa radom predstavnici "Elektrokosmeta" isključili su struju s obrazloženjem da "koristi privatnu struju za školske poslove" i time krši zakonske propise Republike Srbije. Vlasniku kuće odredili su kaznu u visini od 5.800 DEM. Škola je dobila struju tako što je vlasnik sproveo struju iz kuće u kojoj živi.

Dva člana ove porodice izbegla su u Nemačku nakon incidenta u kojem je jedan udario policajca kada je ovaj nasrnuo na njega, dok su druga dvojica policajaca držala uperene pištolje. Sve se to događalo u porodičnoj kući, prilikom jedne od čestih policijskih poseta. Mladić i stric uspeli su da umaknu iz kuće, a M. A., najstariji član porodice, oteo je pištolj policajcu u trenutku kada se spremio da ispali peti metak za beguncima. Ni pridošlom policijskom pojačanju nije uspelo da pronađu begunce. Zbog toga su se okomili na M. Nastavili su da ga tuku u policijskoj stanici. Pustili su ga pod uslovom da zapreti muškim članovima porodice da se ne prepiru sa policijom, da pronađe sina i brata i da nikome ne kaže da su ga tukli.

Kad su predstavnici misije KEBS-a saznali za događaj, predložili su M. da zajedno odu u policijsku stanicu i time smire situaciju. Na vratima ih je primio jedan inspektor koji je, prema svedočenju M.A., gospodinu Veniaminu Karacostaoglou ispričao razne neistine o njemu i time ga ponizio kao čoveka. Predstavnik KEBS-a nisu primili, a M.A. su uveli u sobu za ispitivanje. Posebno je batinan zato što se obratio "unproforcima". Jedan od inspektora smeja se dok ga je udario i pitao: "Gde su ti sada oni iz KEBS-a da te štite."

Predstavnici Fonda za humanitarno pravo čuli su od M. A. da policija nastavlja da ga maltretira zbog sina:

"Milicija ne prestaje da dolazi u moju kuću i da traži mog sina i brata. 17. maja su došli da me odvedu da platim onaj račun za struju. Nisam krenuo, ali sam ih pitao odakle im moj račun. 25. maja su došli da im dam adresu mog sina u Nemačkoj. Nisam dao. Tražili su me 18. juna kada su pokupili školske dnevnik. Zbog svega toga, sada se uglavnom skrivam, noću ne spavam u svojoj kući. Ne vozim ni kola, jer ih prepoznaju i zaustavljaju na cesti. Znam, neće me ostaviti na miru. Kuću u kojoj je Ekonomska škola prepisao sam sinu, a on je dovoljno daleko od srpske policije."

Pregovori albanskih prosvetara i vlasti Srbije

Tokom dvogodišnjih pregovora o školstvu srpska strana nudi nastavu na albanskom jeziku u okvirima zakonskih prava i obaveza koje su doneli organi Republike Srbije radi uspostavljanja jedinstvenog obrazovnog sistema na teritoriji Srbije. Albanski prosvetari nastoje da objasne da je prvi uslov za normalizaciju stanja povratak učenika i nastave na albanskom jeziku u školske prostorije.

Fond za humanitarno pravo

Analiza zakona, programa i odluka koje su donele vlasti Srbije, a neposredno se tiču prosvetne i obrazovne politike na Kosovu, pokazuje da je njihovom primenom oduzeto pravo kosovskim Albancima da autonomno odlučuju o školstvu i obrazovanju, kao i da upravljaju školama i institucijama obrazovanja i vaspitanja. Tako je usvajanjem Zakona o ukidanju Zakona o obrazovanju na Kosovu (Službeni glasnik Srbije 75/91. od 17.decembra 1991) veliki broj albanskih nastavnika izgubio posao. Ovim i zakonima o ukidanju Zakona o Univerzitetu, Zakona o visokom obrazovanju, Zakona o Pedagoškoj akademiji, Zakona o srednjem obrazovanju i Zakona o Obrazovnom savetu Kosova ukinut je institucionalni obrazovni sistem za kosovske Albance. Kosovskim Srbima institucionalno je dodeljen status privilegovanih građana u sticanju obrazovanja i u upravljanju institucijama koje su oduzete Albancima.

Činjenica je da albansko školstvo i obrazovanje funkcioniše u programskim okvirima iz 1990.godine. Sa pratećim školskim ustanovama, ono ima sve karakteristike institucionalnog sistema.

Uvažavanje ovih činjenica, a ne osporavanje prava kosovskih Albanaca da autonomno odlučuju o svom obrazovanju u srpskoj državi, može dovesti do dogovora između albanskih prosvetara i vlasti Srbije u interesu rešavanja kosovskog pitanja.

Fond za humanitarno pravo se nada da će organi državne vlasti Srbije prihvatiti kompromisno rešenje: odvijanje nastave na albanskom jeziku u školskim zgradama, priznavanje važnosti programa iz 1990. godine i vraćanje na posao svih albanskih nastavnika koji su ranije bili u radnom odnosu. S obzirom na to da su školske i obrazovne institucije, kao što su Zavod za izdavanje udžbenika i Prosvetni zavod Kosova, nastavile da vrše svoje funkcije, ovim i drugim školskim institucijama valja omogućiti normalan rad.

Policijsko nasilje kao "pravna država"

Tokom poslednja dva meseca povećane su političke napetosti na Kosovu. Istraženi slučajevi ukazuju da stanje postaje upadljivo incidentno nakon prvih zvaničnih izjava da će SR Jugoslavija odbiti da produži mandat posmatračkim misijama KEBS-a. Na povremene oružane incidente i namerne napade na policijske patrole organi vlasti Srbije odgovaraju masovnom policijskom represijom (pretresi albanskih kuća, proizvoljno pritvaranje i fizičko maltretiranje Albanaca) kojom se albanskom stanovništvu stavlja do znanja da su pojedinačno i kolektivno odgovorni za svaku terorističku provokaciju prema organima Republike Srbije.

Pretresi i fizičko maltretiranje

Četiri za redom namerna napada na policijske patrole izvršena su u Glogovcu, Peći, Prizrenu i Podujevu u vremenu od 23. maja do 25. jula 1993. godine. U vezi sa otkrivanjem počinioca dela srpska policija primenjuje sledeće mere: masovni pretresi albanskih kuća, masovno pritvaranje Albanaca i upotreba sile prilikom saslušavanja.

Prilikom napada na policijsku patrolu 23. maja 1993.godine, ispred ulaza u mesto Glogovac, ubijena su dva policajca, a petorica su teže povređena. Prema navodima istražnog sudije Okružnog suda u

Fond za humanitarno pravo

Prištini napadači su upotrebili automatsko oružje sa razarajućom municijom. Najmanje 26 metaka su ispalili u policijski automobil iz neposredne blizine - prvi su usmrtili vozača i jednog policajca.

Predstavnici Fonda za humanitarno pravo razgovarali su sa meštanima dva sela od osam u kojima je, prema podacima Odbora za zaštitu ljudskih prava i sloboda u Prištini, srpska policija pretraživala albanske kuće, bezrazložno maltretirala meštane i mnoge od njih nastavila da batina u policijskoj stanici.

R., student iz sela Glanosele, udaljenog nekoliko kilometara od Glogovca, izveštava da je grupa od tridesetak policajaca upala u njegovu kuću u rano jutro, nekoliko sati nakon incidenta. Nije znao za napad i ubistvo policajaca. Izveli su ga neodevenog u dvorište govoreći da znaju da je on ubica. Njegovom ocu stavili su lisice na ruke. Tražili su oružje. Starac je uporno ponavljao da je siguran da njegov sin tako nešto ne može da uradi i da u njihovoj kući nema oružja.

O maltretiranju i poniženju koje je iskusio R. kaže:

" Vodili su nas putem prema centru sela kada je jedan policajac sa obližnjeg brda javio toki-vokijem kako nas neki čovek posmatra sa drveta iz dvorišta obližnje kuće. Polovina policajaca je krenula prema toj kući i tamo su pretukli mog rođaka I., koji se popeo na drvo da vidi šta se to napolju događa. Tako su pretukli i njegovog sina da su obojica morali da potraže lekarsku pomoć. Te noći i sledećeg jutra pretresli su 15 od ukupno 20 kuća u okolini, a pretukli desetak ljudi. Među njima i jednog četrnaestogodišnjeg dečaka. Pronašli su jednu lovačku pušku za koju je Džemail Ldrovci imao dozvolu i preko 100 godina staru pušku kod Ldrovci Sabeta. Obojica su morala da se jave u policijsku stanicu. Kad nisam hteo da im pokažem gde stanuje moj rođak, jedan policajac me je udario pred ocem, što je za mene posebno ponižavajuće."

Prema svedočenju sudenta R. najgore je prošao u policijskoj stanici u Prištini: **"Odveli su me u sobu br. 118. Ušli su inspektori i jedan je odmah počeo da me udara. Pitao me je da li sam za Kosovo-Republiku. Odgovorio sam da jesam. Na pitanje da li sam protiv Republike Srbije na Kosovu odgovorio sam potvrdno. Nastavili su da me udaraju nogama i pendrecima. Tukli su me desetak minuta, pa su nastavili sa ispitivanjem. U jednom trenutku dohvatila su me dva policajca i jedan u civilu, stavili su mi pendrek u usta i udarali čime su stigli. Trojica su stajala sa strane i posmatrala. Završilo se tako što su me izveli u hodnik i liscama vezali za radijator. Tako vezanog držali su me oko dva sata.**

Kasnije su me inspektori državne bezbednosti, Ljutfi Ajazi i mislim da je drugi bio Ivić - on je glavni za Kosovo, odveli u njihovu zgradu. Naknadno sam saznao da su neposredno pre dolaska razgovarali sa predstavnicima posmatračke misije KEBS-a (Veniamin Karacostanoglou i Peter Alan Prahar). Ispitali su me bez batinanja. Najpre su tvrdili da sam ubio policajce, onda da znam imena ubica, a onda su prešli na optužbe da sam se borio u hrvatskoj vojsci, da su moj brat i njegova žena pripadnici HVO i da ubijaju nedužne ljude. I to samo zato što sam 1991. godine radio kao fizički radnik u Zagrebu i što je u to vreme tamo radio i moj brat. Kada su prešli na ispitivanje u vezi s mojim boravkom u Albaniji tvrdili su da sam vežbao u nekim vojnim bazama za specijalnu obuku. A ja sam se tamo lečio od povreda koje sam zadobio robijajući 4 meseca u prištinskom zatvoru zbog učestvovanja u demonstracijama 1990.godine.

Fond za humanitarno pravo

Pustili su me te večeri da prespavam kod rođaka, koga policija takođe maltretira, s tim da se javim sutradan u 7 sati i 45 minuta. Tog jutra ispitivali su me o radu Odbora za ljudska prava i o politici. Ponovo su me pustili, s tim da se javim za četiri dana. Tog puta ponovo su tražili da im kažem imena ubica, a kada sam po ko zna koji put ponovio da ne znam i da osuđujem svaki teroristički akt, pitali su me šta mislim o tom ubistvu. Izneo sam da se slažem sa mišljenjem Ibrahima Rugove i Vuka Draškovića da su to delo izvršile paravojne formacije Vojislava Šešelja da bi izazvale rat na Kosovu, a na to je inspektor Ivić uzviknuo da smo ove policajce pobili mi, a da Vuk Drašković ubija po Beogradu. Još je dodao da poručim napolju da će nas sve mrak progutati.

Prilikom puštanja zapretili su mi da ću, ako ne promenim svoja politička uverenja, biti fizički likvidiran. Tražio sam da mi izdaju neki dokument o privođenju. Nisu mi dali. Rekao sam im da idem u Odbor za ljudska prava da ispričam šta su mi radili, a oni su rekli da idem kuda hoću i da pričam šta hoću".

E. V. je do avgusta 1990.godine bio zaposlen u policijskoj stanici u svom selu u blizini Glogovca. Tada mu je, kao i drugim albanskim policajcima, uručeno rešenje o otkazu. Nekoliko dana nakon incidenta u Glogovcu priveden je u policijsku stanicu. U vezi sa ponašanjem policije, on navodi sledeće:

"Utrpali su me u automobil u kojem se nalazilo već petnaestak muškaraca. Ljude su trpali čak i u gepek. Ispred policijske stanice udarali su nas kundacima po glavi. Mene su pozvali da izađem iz reda. Vikali su pokazujući me kao izdajnika koji nije hteo da radi sa njima. Udarali su me. Jedan je pokušao da mi stavi lisice na ruke, ali sam ga odgurnuo. Srušili su me na zemlju i počeli da udaraju nogama. Moj bivši kolega, komandir Vladimir Todorović, viknuo je da me ostave, da se nisu tako dogovorili. Došao je mlađi inspektor koga zovu Bugarin, specijalno mene da pronade. Krenuo je kundakom da me udari prema srcu, ali sam se izmakao i zakačio me je po ramenu. Mlađića Envera udario je u glavu, gotovo da mu je izbio oko. Enver je pao pored mene, a ja se nisam usudio da ga podignem.

Priveden sam kod jednog mlađeg inspektora. Odbio sam da sednem govoreći zašto mi nudi stolicu kada me privode kao teroristu. Ispričao sam da o napadu na policiju ne znam ništa i da sam se u to vreme nalazio u kući sa svojom porodicom. Pitao sam ga zašto me ne ubije kao čoveka, a ne da me ovako ponižava. Na te moje reči poslao me je da siđem kod ostalih privedenih. Morao sam da prođem kroz špalir policajaca i od svakoga sam dobio udarac.

Strpali su nas u jedan hodnik. Nas oko 150. Hodnik je vodio prema WC-u, a sa druge strane su stajali policajci koji su neprestano tukli ljude koji su im bili pri ruci. Nastojeći da izbegnu udarce povlačili su se nazad, tako da smo stajali sabijeni kao sardine. Ti policajci naterali su nas da stojimo na jednoj nozi i da držimo ruke uvis. Čuli smo da su za ovu priliku stigli iz Prokuplja. Tako smo proveli više od pet sati. Mnogi ljudi, među njima i ja, bili su krvavi od batina. Tražio sam vodu i da odem kod lekara. Jedan policajac me je na to pitao da li znam da je on Šešeljev četnik. Na te reči povukao sam se nazad, a on je dohvatio mlađića Hasana Buzaki i počeo da traži nož da zakolje Šiptara. Bio je izbezumljen. Prišli su komandir Vladimir Todorović i njegov zamenik Čerin i odveli ga. Vezali su ga jer se strašno opirao i urlao.

Fond za humanitarno pravo

Stigla je nova grupa policajaca. Odmah su rekli da su oni Šešeljevi radikali i da su poklali mnogo Muslimana u Bosni, a sada će i nas. Pitali su da li ima nekoga ko ima Rugovinu sliku. Na moje iznenađenje javio se jedan stariji čovek. Doneli su mu telefon i naredili da zove Rugovu. Stari je, na lošem srpskom, govorio da ne zna njegov broj. Terali su ga, ismejivali i udarali. Delovalo je žalosno i smešno do trenutka kada su ga pretukli. Nije mogao da ustane.

Naredili su da se jave oni koji su ranije radili u policiji. Bio sam jedini. Odveli su me u susednu prostoriju u kojoj su stajala šestorica policajaca. Sa vrata su počeli da viču da sam ubio policajce. Naredili su mi da izujem cipele i da legnem na krevet da me vežu. Odgovorio sam im da će prvo morati da me ubiju. Jedan je skočio, udario me pištoljem i izbio mi zub. Dvojica su me tukla pendrecima, dvojica daskama sa ekserima, a preostala dvojica su se samo smejala. Krvario sam. Dograbilo sam jastuk, ne bi li ublažio udarce. Kasnije sam navlakom od tog jastuka previo glavu. Premlatili su me i vratili u hodnik. Najviše je iskrvario čovek koga su isekli nožem po licu.

Puštali su jednog po jednog na svakih pet minuta. Zapretili su da će nas, ako se nešto slično dogodi, sve pobiti. Radio sam godinama u policiji i znam kako policija tuče, ali ovo... to je nezamislivo."

Zloupotreba ustanove informativnog razgovora

Na osnovu istraženih slučajeva ima indicija da srpska policija primenjuje istu matricu ponašanja prema kosovskim Albancima u vezi sa sumnjama da su svi Albanci tajno naoružani. Odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda u Prištini raspolaže podacima o 1.521 slučaju pretresa albanskih kuća i fizičkog maltretiranja ljudi, navodno zato što neće da predaju oružje koje drže na tajnim mestima.

U vezi sa tim novinar nedeljnog časopisa NIN (25. juni 1993. "Šta im fali u Arkanzasu"- Dragan Čičić) iznosi slučaj mladića Orluri Hisnija iz Krajmirovaca kod Lipljana i o njegovom izgledu, nedelju dana nakon informativnog razgovora u policijskoj stanici, kaže: **"Unezverene plave oči sa još plavljim kolutovima oko njih, modrice po ramenima i rukama i natekle šake svedoče da informacije nisu tražene samo verbalno."** Dalje, novinar navodi svedočenje mladića o razlozima privođenja: **" Pre tri meseca su počeli da zahtevaju od mog oca da preda oružje. Govorio im je da nema, a oni su rekli da će mu sin verovatno biti iskreniji. Naloženo mi je da se javim sledećeg četvrtka i sada ne znam šta ću. Oružja nemamo, a znam da mi neće verovati."**

Namerna ubistva

Da je bezrazložno sumnjičenje, saslušavanje i batinanje Alabanaca blaža varijanta policijskog nasilja pokazuje slučaj Zećirija Adema iz Đakovice koji je kao zatvorenik batinan i mučen do smrti. U izveštaju o uzrocima smrti zatvorenika (matični broj 1790) koje je potpisala doktorka Suzana Ražović iz Instituta za sudsku medicinu u Prištini stoji da je smrt nastupila 16. februara 1993. kao posledica šoka prouzrokovanog velikim brojem krvnih podliva po telu.

Fond za humanitarno pravo

Predstavnici Fonda za humanitarno pravo razgovarali su sa osamnaestogodišnjim mladićem iz sela Ajvalija koji je prisustvovao ubistvu strica Hazifa i ranjavanju strica Samija. Prema njegovim navodima stričevi su 3. decembra 1992. preprodavali cigarete na pijaci u Prištini kad je policija napravila raciju. Naišao je sa ocem u trenutku kad su policajci pokušavali strica Samija da uvuku u automobil. On se opirao, a oni su ga tukli. Uspeo je da im pobegne i uputio se prema dvorištu džamije. Tada su zapucali u vazduh. Stric Hazif je takođe počeo da beži prema džamiji. Mladić je skriven iza zida džamije gledao kako su policajci pucali automatskim pušakama za stričevima. Hazifa su ubili na licu mesta, a strica Samija su pogodili u obe noge.

Povređeni Sami proveo je dva meseca na lečenju. Saslušavan je za vreme boravka u bolnici i protiv njega je podignuta krivična prijava za suprotstavljanje organima reda. Kasnije je povučena. Njegova porodica se nije žalila srpskim državnim organima zato što su uvereni da je "džabe žaliti se".

Podmetnute eksplozije

Podaci o oružanim incidentima tokom poslednja dva meseca govore da objekat napada nisu bile komšije i građani srpske ili albanske nacionalnosti nego organi vlasti Republike Srbije. Prema mišljenju albanskih političara i nekih lidera srpske opozicije terorizam na Kosovu, posebno oružani napad kod Glogovca, provode paravojne grupe poslate iz Srbije, po zadatku i metodama srpskih vlasti.

Prema tumačenju zvaničnih vlasti Srbije terorizam na Kosovu je deo separatističke politike albanskih lidera.

Podaci o novim slučajevima nasilja nagoveštavaju mogućnost da je na dnevnom redu namerno intenziviranje oružanih incidenata i provokacija radi stvaranja utiska o etničkom sukobu.

Jedan od nekoliko takvih incidenata dogodio se 17. juna u Prištini. Albanka Hava Ajeti nastradala je prilikom izlaska iz kuće. Silazeći niz stepenice naišla je na kesu koju je neko ubacio kroz otvor iznad ulaznih vrata. Otvorila je da vidi šta sadrži i u tom trenutku bomba je eksplodirala.

Predstavnici Fonda za humanitarno pravo razgovarali su sa Havinim mužem, koji je od šoka doživeo šlog, i prema njegovom mišljenju smrt njegove žene i sve učestalije eksplozije oko albanskih kuća otkrivaju nameru vlasti Srbije da ratuje protiv albanskog stanovništva.

Optužbe na račun organa vlasti Srbije

Uverenje da organi državne vlasti Srbije, a ne kosovski Srbi, namerno organizuju i vrše nasilje na Kosovu veoma je rašireno među kosovskim Albancima.

Kritike i otvorene optužbe na račun ponašanja i politike državnih organa Srbije sve učestalije upućuju i kosovski Srbi. Za razliku od Albanaca koji ih okrivljuju za ugrožavanje njihovih ljudskih i političkih prava, kosovski Srbi iznose optužbe za pljačku civilne imovine, korupciju i protivpravno ponašanje.

Tako, na primer, rudari i metalurzi rudnika "Trepča", koji mesecima štrajkuju, optužuju svoje (srpsko) rukovodstvo za pljačku i javno iznose da prodaja metala ide posredstvom privatnih firmi nekadašnjih

Fond za humanitarno pravo

i sadašnjih srpskih ministara i predsednika vlada. Odgovor direktora je stigao u vidu naredbe kojom obaveštava zaposlene o "neposrednoj ratnoj opasnosti" i vojnom značaju rudnika ("Borba", 18. maj i 19. juni 1993).

Demokratska stranka za Kosovo je u julu ove godine zatražila smenu ministra pravde Republike Srbije zato što je njegova ćerka mimo Zakona o univerzitetu prešla sa niškog na prištinski Pravni fakultet i za nekoliko dana položila veći broj ispita i dobila zvanje pravnik.

Primena zakonskih propisa Republike Srbije, prema kojima prištinska "Rilindja-prodaja", u čijem sastavu su albanske novine "Škendija", "Fjalja" i "Bujku", prelazi u državno (srpsko) preduzeće "Panorama", izazvala je štrajk zaposlenih i smenjivanje srpskog direktora u "Rilindja-prodaja". Zaposleni (većina Albanaca) odbili su svaku mogućnost da nametnuta "Panorama" postavlja direktore i urednike u albanskim novinama. Dosadašnji direktor "Rilindja-prodaje" okvalifikovan je kao "srpski izdajnik", samo zato što je bio protiv ukidanja uspešne "Rilindja-prodaje" i što su njegovu ekonomsku politiku podržavali i Albanci.

Posmatračka misija KEBS-a

Posredovanje posmatračke misije KEBS-a na Kosovu, u vezi sa slučajem "Rilindja-prodaja", doprinelo je da srpske vlasti odustanu od nasilne integracije albanskih novina u srpsku "Panoramu".

Prema podacima kojima raspolaže Fond za humanitarno pravo posmatračka misija KEBS-a na Kosovu ispoljila je diplomatsko umeće u razrešavanju svakog pojedinačnog incidenta. U kosovsku praksu uvela je instituciju zaštitinika ljudskih prava na načelima objektivnosti, tolerancije, suzdržanosti i upornosti. Vlasti Srbije su, odlukom o neprodužetku mandata misije KEBS-a, učinile još jedan pogrešan korak u vezi sa Kosovom.

Kosovski Srbi i Albanci

Za razliku od Vojvodine i Sandžaka, na Kosovu nema evidentiranih slučajeva koji bi potvrdili da kosovski Srbi i Albanci, jedni protiv drugih, koriste silu u ispoljavanju etničke različitosti ili mržnje. U svakodnevnom životu oni se mimoilaze. Javne sfere društvenog i političkog života su odvojene: izuzimajući policijske organe, srpske institucije funkcionišu na papiru, a komisije, tela i institucije nekadašnje samostalne pokrajine Kosovo funkcionišu unutar svakodnevno života kosovskih Albanaca.

Jedan od retkih susreta kosovskih Srba i Albanaca upriličio je nedavno Demokratski savez Kosova prilikom organizovanja akcije čišćenja gradova. Ulice su, kažu, čistili i neki Srbi, Turci, Muslimani i Romi.

Optimizam

Na osnovu istraženih slučajeva na terenu Fond za humanitarno pravo nalazi da proizvoljno i nekontrolisano ponašanje srpske policije prema kosovskim Albancima otkriva policijsku umesto deklarisanu pravnu državu. Uprkos praksi vlasti Republike Srbije da se policijskim terorom

Fond za humanitarno pravo

obračunava sa kosovskim Albancima zbog njihovih političkih uverenja, ohrabrujuće deluje činjenica da stanovnici Kosova nisu u sukobu etničke prirode.

Fond za humanitarno pravo posebno ističe zapažanje da policijski teror nije proizveo osećanje masovnog straha kod kosovskih Albanaca. Oni su postali javnost koja dokumentovano iznosi činjenice o teroru organa Republike Srbije iz političkih razloga.